

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Scheldebrug

Antwerpen, Antwerpen

ARCHEOLOGIENOTA

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

BUREAUONDERZOEK

RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Aaron Willaert

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2025

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

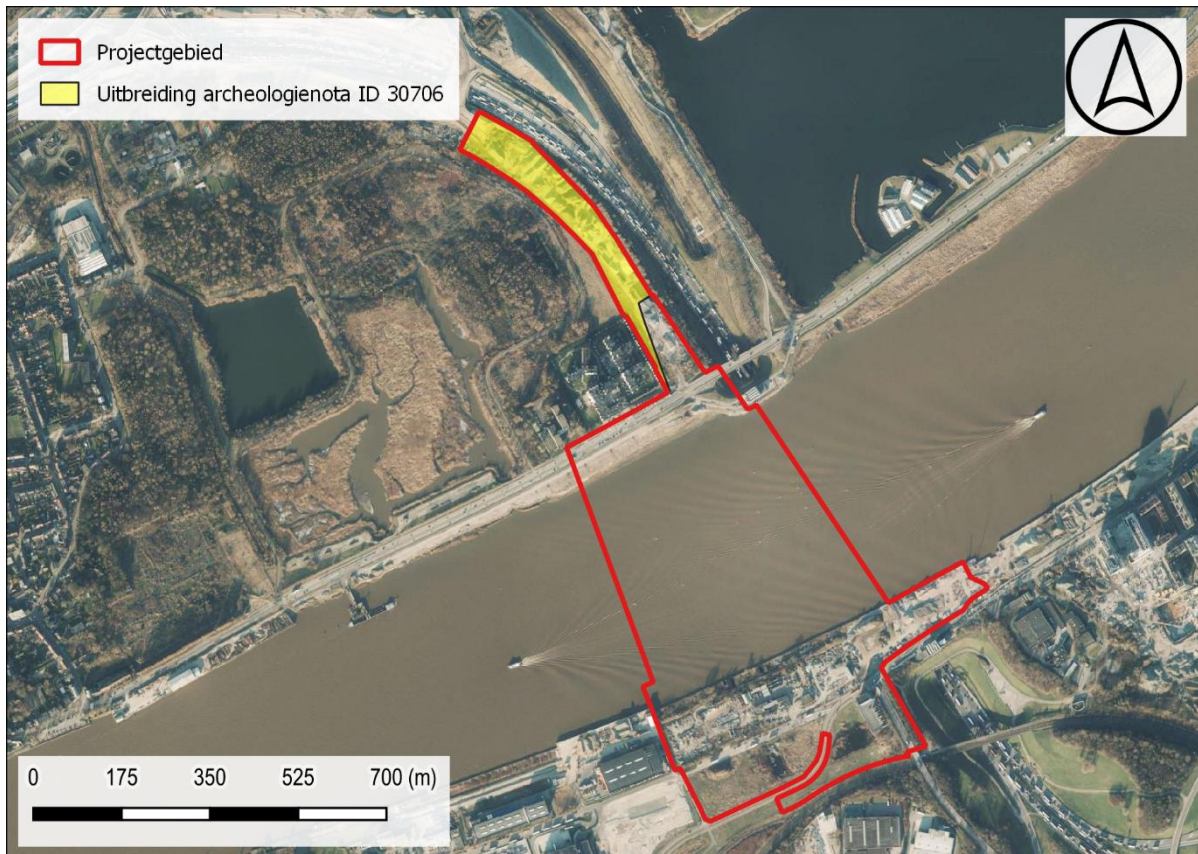
INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	3
1.1 Administratieve gegevens	3
1.2 Synthese	5
1.3 Gemotiveerd advies	7
BIBLIOGRAFIE	9
BIJLAGE	10

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de realisatie van een brug over de Schelde in Antwerpen. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 427 959 m², waarvan ca. 181 175 m² samenvalt met water.

Er is in het verleden reeds een archeologienota opgemaakt met ID 30706. De huidige archeologienota wordt opgemaakt omwille van een uitbreiding van de projectcontour. Deze wijziging heeft geen impact op het advies vrijgave.

Figuur 1: Uitbreiding archeologienota met ID 30706 (Bron: Geopunt).

Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan deels in een zone bestemd als oeverstrook met bijzondere bestemming en deels als gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site. Een klein deel van het terrein valt samen met een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 5000 m² bedraagt.

RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2024H118	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0069	
<i>BOUNDING GEOMETRY</i>	X ₁ : 149229	Y ₁ : 209977
	X ₂ : 150809	Y ₂ : 211107
KADASTER	Antwerpen Afdeling 9, Sectie I, Nummers 257F, 367D, 367 ^E , 2817/5 ^E , 2816B, 2666/3, 2908A, 2689F, 2665/2A	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1	

1.2 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwe brug over de Schelde te Antwerpen. De oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 427 959 m². Hiervan valt het grootste deel samen met het stroomoppervlak van de huidige Schelde. De exacte positie en diepte van de bodemingrepen ligt nog niet concreet vast. De opdrachtnemer van het bestek voor het ontwerpen en bouwen van de brug is echter nog vrij in zijn ontwerpkeuzes. De archeologienota wenst deze keuzes in geen geval te beïnvloeden. Om die reden is nog geen conceptversie van het inplantingsplan beschikbaar en wordt in deze archeologienota uitgegaan van een maximale bodemingreep per specifieke zone. Indien het definitieve ontwerp de beschrijving der werken in deze archeologienota niet volgt, dient een nieuwe archeologienota te worden opgemaakt, die tot andere conclusies kan komen.

Het plangebied is gelegen in het Antwerpse havengebied. De Quartairgeologische kaart geeft een profiel weer waarvan de top bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Holoceen. De bodemkaart geeft op de noordelijke oever van de Schelde 'opgehoogde gronden weer'. In het zuiden geeft de bodemkaart een profiellose lichte zandleembodem weer. Ook op de zuidelijke oever zijn meerdere polygonen 'opgehoogde gronden' aangeduid. Op het DHMV is te zien dat beide oevers duidelijk zijn opgehoogd.

In het kader van archeologisch onderzoek iets verder ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn een aantal boringen uitgevoerd waarvan enkele boringen binnen de huidige projectgrenzen vallen. Bijkomend zijn een ruim aantal DOV-boringen geanalyseerd.

Aan linkeroever hebben de boringen aangetoond dat er een dik antropogeen pakket aanwezig is dat in dikte varieert van 3,8 tot 9 meter-mv. De top van het pleistoceen zand zit in alle boringen dieper dan 10 meter onder het maaiveld (op -1,5 tot -2 m TAW). Voor de aanleg van de brugpijlers zal in een zone van ca. 250 m² mogelijk een ruim aantal palen voorzien worden die tot dit archeologisch niveau reiken. Binnen die zone moet uitgegaan worden van een integrale verstoring. Het is echter technisch niet mogelijk om dit potentieel archeologisch niveau op deze aanzienlijke diepte te onderzoeken. Deze archeologienota gaat uit van een in situ bouwmethode die grondmengend of grondverdringend is. Er wordt maw niet uitgegraven. Voor het meest noordelijk terreindeel (bodemingreep max 50 cm-mv) zijn geen boringen beschikbaar. Op basis van het DHMV kan echter uitgegaan worden dat de ophoging daar even omvangrijk is. De bodemingreep van max 50 cm-mv zal dus binnen deze ophoging vallen. Deze zone is daarenboven ingericht als breekwerf enkele jaren geleden. Hierbij werd de teelaarde afgegraven.

Voor wat betreft de zone binnen het stroomoppervlak van de huidige Schelde is er geen enkele archeologische verwachting. De erosieve werking van de Schelde, met een duidelijke verbreding en uitdieping van de rivier aan het eind van het Holoceen, heeft eventueel aanwezige archeologische sporen volledig weggeslagen

Voor de bodemingrepen op rechteroever kan op basis van de geanalyseerde boringen aangetoond worden dat de bodemingrepen voor de inrichting van een werkzone en de aanleg van publiek domein binnen een antropogeen pakket vallen. Voor de omgevingsaanleg geldt dit ook met uitzondering van de realisatie van de brugpijlers. In een zone van ca. 600 m² moet hier uitgegaan worden van een integrale verstoring. Het mogelijk relevant archeologisch niveau zit hier op een diepte van ca. 8 m-mv. Het is echter technisch niet mogelijk om dit potentieel archeologisch niveau op deze aanzienlijke diepte te

onderzoeken. Deze archeologienota gaat uit van een in situ bouwmethode die grondmengend of grondverdringend is. Er wordt maw niet uitgegraven.

Aan de rechteroever wordt in één zone van 51 474 m² een bodemingreep voorzien tot 0 m TAW. Een ruim aantal boringen in deze zone wijzen op een antropogeen pakket dat dieper reikt dan 0 m TAW. In slechts één boring werd de top van het pleistoceen vastgesteld op een niveau dat hoger ligt dan 0 m TAW (0,7 + m TAW). Echter alle verdere informatie over deze boring (fotografische registratie en gedetailleerde beschrijving) ontbreekt en in omliggende boringen wordt dit niveau of niet geobserveerd of in slechte bewaringsomstandigheden. Deze enkele waarneming is te weinig om verder onderzoek in deze zone te motiveren.

Op het historisch kaartmateriaal is te zien dat het terrein integraal binnen overstromingsgebied gelegen is. Hierdoor kan aangenomen worden dat deze gebieden weinig geschikt waren voor akkerbouw of permanente bewoning. Voor jager-verzamelaars moet de regio wel een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben omdat er kon geprofiteerd worden van overlappende biotopen.

Op de Ferrariskaart is het terrein ingekleurd als grasland. Er is geen bebouwing weergegeven op beide oevers. Op de rechteroever van de Schelde is op de Kabinetskaart wel een ovale gracht te zien. Dit is waarschijnlijk de Sint-Michiels Schoor. Dit schorre land is een begroeide buitendijkse landaanwas die bij een gemiddeld hoogwater niet meer onder water komt te staan. Deze delen zijn begroeid met zoutminnende planten. Op het 19^e-eeuwse kaartmateriaal is weinig verandering op te merken. Vanaf het begin van de 20^e eeuw komt aan de rechteroever Petroleum-Zuid tot ontwikkeling. De sequentie orthofoto's toont aan dat het projectgebied quasi volledig bebouwd of verhard is.

Langsheen de Scheldekaaien en vooral de linkeroever van de Schelde is op meerdere locaties reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd. Hierbij werden voornamelijk resten uit de 18^e en 19^e eeuw in kaart gebracht die enerzijds gekoppeld kunnen worden aan (proto)industriële activiteiten langs de rivier en anderzijds aan 19^e-eeuwse defensie van de stad Antwerpen.

Wanneer de geplande bodemingrepen worden afgezet tegenover het archeologisch verwachtingspatroon en de resultaten van de geanalyseerde boringen, kan geconcludeerd worden dat het archeologisch potentieel zeer laag is. Er dient geen verder archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden.

De opdrachtnemer van het bestek voor het ontwerpen en bouwen van de brug is echter nog vrij in zijn ontwerpkeuzes. De archeologienota wenst deze keuzes in geen geval te beïnvloeden. Indien het definitieve ontwerp de beschrijving der werken in deze archeologienota niet volgt, dient een nieuwe archeologienota te worden opgemaakt, die tot andere conclusies kan komen.

1.3 Gemotiveerd advies

Met betrekking tot de realisatie van de nieuwe brug over de Schelde te Antwerpen worden geen bijkomende onderzoeksdaden aanbevolen. Op basis van de landschappelijke situatie en de historisch-cartografische bronnen dient voornamelijk uitgegaan te worden van een trefkans inzake artefactenconcentraties.

Op basis van het hoogtemodel, de bodemkaart en de analyse van reeds uitgevoerde boringen binnen de projectgrenzen kan gesteld worden dat de beschreven bodemingrepen quasi niet samenvallen met een relevant archeologisch niveau.

Aan linkeroever hebben de boringen aangetoond dat er een dik antropogeen pakket aanwezig is dat in dikte varieert van 3,8 tot 9 meter-mv. De top van het pleistoceen zand zit in alle boringen dieper dan 10 meter onder het maaiveld (op -1,5 tot -2 m TAW). Voor de aanleg van de brugpijlers zal in een zone van ca. 250 m² mogelijk een ruim aantal palen voorzien worden die tot dit archeologisch niveau reiken. Binnen die zone moet uitgegaan worden van een integrale verstoring. Het is echter technisch niet mogelijk om dit potentieel archeologisch niveau op deze aanzienlijke diepte te onderzoeken. Deze archeologienota gaat uit van een in situ bouwmethode die grondmengend of grondverdringend is. Er wordt maw niet uitgegraven.

Voor het meest noordelijk terreindeel (bodemingreep max 50 cm-mv) zijn geen boringen beschikbaar. Op basis van het DHMV kan echter uitgegaan worden dat de ophoging daar even omvangrijk is. De bodemingreep van max 50 cm-mv zal dus binnen deze ophoging vallen. Deze zone is daarenboven ingericht als breekwerf enkele jaren geleden. Hierbij werd de teelaarde afgegraven en werd steenslag op het terrein geworpen.

Voor wat betreft de zone binnen het stroomoppervlak van de huidige Schelde is er geen enkele archeologische verwachting. De erosieve werking van de Schelde, met een duidelijke verbreding en uitdieping van de rivier aan het eind van het Holoceen, heeft eventueel aanwezige archeologische sporen volledig weggeslagen

Voor de bodemingrepen op rechteroever kan op basis van de geanalyseerde boringen aangetoond worden dat de bodemingrepen voor de inrichting van een werkzone en de aanleg van publiek domein binnen een antropogeen pakket vallen. Voor de omgevingsaanleg geldt dit ook met uitzondering van de realisatie van de brugpijlers. In een zone van ca. 600 m² moet hier uitgegaan worden van een integrale verstoring. Het mogelijk relevant archeologisch niveau zit hier op een diepte van ca. 8 m-mv. Het is echter technisch niet mogelijk om dit potentieel archeologisch niveau op deze aanzienlijke diepte te onderzoeken. Deze archeologienota gaat uit van een in situ bouwmethode die grondmengend of grondverdringend is. Er wordt maw niet uitgegraven.

Aan de rechteroever wordt in één zone van 51 474 m² een bodemingreep voorzien tot 0 m TAW. Een ruim aantal boringen in deze zone wijzen op een antropogeen pakket dat dieper reikt dan 0 m TAW. In slechts één boring werd de top van het pleistoceen vastgesteld op een niveau dat hoger ligt dan 0 m TAW (0,7 + m TAW). Echter alle verdere informatie over deze boring (fotografische registratie en gedetailleerde beschrijving) ontbreekt en in omliggende boringen wordt dit niveau of niet geobserveerd of in slechte bewaringsomstandigheden. Deze enkele waarneming is te weinig om verder onderzoek in deze zone te motiveren.

De kans dat ter hoogte van de rivieroeveren of binnen het stroomgebied van de Schelde nog archeologisch relevante zaken worden aangetroffen die bedreigd worden door de geplande werken, wordt op basis van bovenstaande aldus als zeer beperkt ingeschat. Er wordt dan ook een vrijgave van het volledige projectgebied geadviseerd. Vanzelfsprekend dient de opdrachtgever zich wel te houden aan de meldingsplicht als toch archeologische zaken zouden aangetroffen worden. De opdrachtnemer van het bestek voor het ontwerpen en bouwen van de brug is nog vrij in zijn ontwerpkeuzes. Indien het definitieve ontwerp de beschrijving der werken in deze archeologienota niet volgt, dient een nieuwe archeologienota te worden opgemaakt, die tot andere conclusies kan komen.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Niet van toepassing

KAARTMATERIAAL

Niet van toepassing

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroerendergoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroerendergoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Uitbreiding archeologienota met ID 30706 (Bron: Geopunt).....	2
Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4

